

MISKOLCI
EGYETEM

A 2021. ÉVI OTDK PLUSZ GÁLÁN ELHANGZOTT ELŐADÁSOK REZÜMÉI

35. ORSZÁGOS
TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI
KONFERENCIA 2021

A 2021. évi OTDK Plusz Gálán elhangzott előadások rezüméi

Szerkesztette:

Tasi Réka

Rada János

Kiadja:

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Miskolc–Egyetemváros

2021

Tisztelt Olvasó!

Az Országos Tudományos Diákköri Konferencia – mint a magyar ajkú felsőoktatás legnagyobb hallgatói seregszemléje – immár 70 éve kínál remek lehetőséget a diáktudósok számára, hogy első kutatási eredményeiket a szélesebb szakmai közönség elé tárják, egyúttal jobban megismerjék egymást, ezáltal értékes szakmai és emberi kapcsolatokra tegyenek szert. 2021-ben a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kara adott otthont a Humán Tudományi Szekció konferenciájának. Sajnos a világjárvány nem tette lehetővé, hogy a 2021. évi OTDK hagyományos módon, vagyis személyes jelenléttel valósuljon meg. Így elmaradtak a találkozások és mindazok az élmények, amelyek egy-egy konferenciával járnak.

Mindezt figyelembe véve a szervezők idén első ízben meghirdették az OTDK Plusz című diákkonferenciát és prezentációs versenyt, amelynek célja, hogy az online térbe kényszerült forduló után – legalább részben pótolva a fájó elmaradást – egy jelenléti eseményre is sor kerüljön, ahol a fiatal tehetségek személyesen is megmutathatják magukat. Ide valóban csak a Kárpát-medence legtehetségesebb diáktudósai kaptak meghívást – a legszűkebb elit: a tavaszi OTDK tagozati első helyezettjei.

Jelen kötet a legtehetségesebb pályakezdő kutatók első tudományos eredményeibe enged bepillantást. Ennélfogva bátran ajánljuk a magyarországi humán tudományok iránt érdeklődő közönségnek.

Miskolc-Egyetemváros, 2021. szeptember 16.

Dr. Tasi Réka és Dr. Rada János

Tartalom

Történelem tagozat	7
Irodalom és színház tagozat	33
Nyelv és kultúra tagozat	49

Történelem

Biró Dávid

A „turán hadsereg” létrehozásának nehézségei Törökország
közép-ázsiai politikájának tükrében

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

PhD-hallgató

Témavezető: Dr. Byrappa Ramachandra, egyetemi adjunktus

OTDK konferencia-tagozat: 1945 utáni egyetemes történelem

*Kulcsszavak: Törökország, Közép-Ázsia, turán hadsereg, külpolitika,
stratégiai együttműködések*

Hulusi Akar török védelmi miniszter 2020. októberének utolsó hetében egy nagy jelentőséggel és eredményekkel bíró hivatalos látogatást tett Közép-Ázsiában. Ezen út során Kazahsztánt és Üzbegisztánt is érintette. A látogatás több fontos stratégiai kérdést is érintő eredménnyel zárult, például ígéretet tett a kétoldalú kapcsolatok továbbfejlesztésére, különösen a védelmi és katonai együttműködés terén. A védelmi kapcsolatok fokozása kapcsán ismét felvetődött a „Turán hadsereg” létrehozásának víziója, amely egyfajta közép-ázsiai NATO funkcióját látná el. Mindez egyelőre csupán víziónak tűnik, ám Törökország és a közép-ázsiai régió stratégiai kapcsolatai egyre szorosabbá váltak az elmúlt évtizedekben.

Törökország és a vizsgált régió kapcsolatai jóval korábban, a Szovjetunió felbomlása körüli időszakban kezdődtek. Törökország történelmi, vallási és kulturális adottságai miatt nagyon aktív és hatékony, valamint központi szerepet játszhat a régió geopolitikai környezetének átalakításában. Törökország stratégiai és geopolitikai elhelyezkedése miatt központi állammá válhat, így hatással lehet az energiaforrások eloszlására és meghatározó szereplője lehet a közép-ázsiai régiónak.

Az egyik központi kérdés, hogy Törökország milyen mértékben tudja befolyását érvényesíteni a független türk országokban, és egyáltalán mennyire tekinthető meghatározónak Ankara ezen irányú politikája. E kérdés mentén haladva az elemzés során bemutatásra kerülnek Törökország integrációs törekvései, amelyek a Türk Tanács létrehozásával új szintre léptek, valamint a meghatározó gazdasági együttműködések, hiszen Törökországnak jelentős gazdasági érdekei vannak ezen országokkal.

Az elmúlt évtizedben nagymértékben erősödtek a stratégiai, védelmi kapcsolatok, amelyben Ankara szinten meghatározó szerepre törekszik.

Ennek értelmében szeretném felvázolni Törökország és a közép-ázsiai türk országok, valamint Azerbajdzsán kapcsolatait az elmúlt évtizedek tükrében. Ezen elemzés során szeretnék rávilágítani az együttműködések lényegi, meghatározó volumeneire, amelynek eredményeként láthatóvá válhat, hogy milyen tényezők szabnak gátat Törökország és a türk országok szorosabb együttműködéseinek.

Gloviczki Ráhel

A középkori magyar királykoronázás összeurópai kontextusban

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Latin–történelem osztatlan tanári képzés, 5. évfolyam

Témavezető: Dr. Földvály Miklós István, egyetemi docens

OTDK konferencia-tagozat: Középkori magyar történelem

Kulcsszavak: koronázás, középkor, ordó, Európa, kódex

Az előadásomban bemutatandó OTDK dolgozatban a középkori magyar királyok koronázásának történetét vizsgáltam, elsősorban magának a koronázási szertartásnak a tekintetében.

A királykoronázó szertartásokat leíró úgynevezett koronázási ordók szolgálnak tehát kutatásom elsődleges forrásául. A magyar középkor koronázási szertartásain használt ordó kérdése régóta foglalkoztatja a téma kutatóit, többféle eredmény is született az egyes királyokra vonatkozóan. Ezek a koronázási ordók kódexekben, mégpedig püspöki szerkönyvekben, azaz pontifikálékban maradtak ránk, így a munkám ezen kódexek vonatkozó szakaszainak vizsgálatán alapult. A technika fejlődésének, így a digitális források sokkal könnyebb elérhetőségének köszönhetően jóval több ilyen szöveget volt lehetőségem munkámba emelni, mint a téma korábbi kutatóinak. (A vizsgált pontifikálék bázisát az usuarium.elte.hu adatbázisában összegyűjtött anyagok képezték.)

Ennélfogva dolgozatommal az eddigi eredmények bővítéséhez szeretnék hozzájárulni, valamint reflektálni az esetleges problémákra a kutatásom során alkalmazott módszer segítségével: a középkori Európa különböző területein fennmaradt koronázási ordók közül ötvenhat darab földolgozása és összehasonlító elemzése révén a célom az volt, hogy létrehozzam a különböző szertartásrendeknek azt az összeurópai kontextusát, amelyben a magyar anyag vizsgálata új eredményeket hozhat. A ordók csoportokba rendezése és különböző típusok megállapítása után a magyar koronázásokkal kapcsolatos eddigi ismereteink új megvilágításba kerültek, árnyalva konkrét magyar koronázások történetét.

A kutatásom eredménye egyfelől tehát számos latin nyelvű ordó kéziratának átírása és fordítása, másfelől ezeknek a primer szövegeknek és a

korábbi szakirodalomnak a segítségével megállapított új adalékok a magyar koronázások kérdéseihez. Ezek az eredmények elsősorban a Durandus-féle és az angolszász koronázási ordó magyarországi használatához kötődnek, amely ordók pedig Salamon és I. Lajos királyok koronázása kapcsán merülnek föl a témában folytatott diskurzusban, így e két koronázás terén sikerült új lehetőségeket felvázolnom dolgozatomban.

Góczon Tamás

Vallás és politika metszéspontján. Cato és Caesar konfliktusa
Kr.e. 55-ben

*Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Történelem MA (ókortörténet specializáció), 2. évfolyam
Témavezető: Dr. Hegyi W. György, egyetemi adjunktus
OTDK konferencia-tagozat: Ókortörténet – Klasszika filológia II.
Kulcsszavak: Cato Minor, Julius Caesar, deditio, kiszolgáltatás,
gall háború*

Caesar Kr.e. 55-ös galliai győzelmeinek kapcsán Plutarchos és Appianos is megörökítette Cato radikálisnak tűnő támadását, melyben a hadvezér kiszolgáltatását (deditio) és engesztelő áldozatok megtartását követelte a kövek jogainak megsértésére hivatkozva. A kutatás megosztott a beszéd jelentőségét illetően. A források hagyományos képe alapján Catót olykor konzervatív, utópisztikus ideálokat kergető, makacs és múltba tekintő ellenzéki politikusként ábrázolták, Balsdon is ennek megfelelően nevezte a támadást idiotic speech-nek. Morrell vagy Drogula már ennek a képnek finomítására vállalkozott, és ennek az előadásnak célja is hasonló: Cato alakjának és támadásának reális értékelése, értelmezése, a beszéd kontextusának felvázolása, a vallás és a politikai harcok kapcsolatának bemutatása.

A konfliktust megörökítő szöveghelyek elemzése mellett a forrásokban domináns, idealizált, konzervatív Cato-képet is vizsgálom, hiszen ez a későbbi történetírókat is befolyásolta. Továbbá fontos áttekinteni a támadás hátterét jelentő galliai eseményeket is, hiszen ezek caesari leírásából kiindulva a korabeli normarendszerről is képet kaphatunk. Viszonyítási pontként a kiszolgáltatás római történelemben betöltött szerepét is vizsgálom két példát kiemelve. Így a deditio szerepének pontosítása által Cato valódi motivációira is rávilágíthatunk. A korábbi kutatás által hangsúlyozott sztoikus elvei mellett inkább az általa tudatosan alakított, szélsőségesen konzervatív képhez igazodva cselekedett, a vallási hagyományokra hivatkozva, Caesar gyengítését és saját pozíciójának megerősítését egyidejűleg szem előtt tartva.

Az irreálisnak tűnő támadás mögött egy tudatos, korábban is követett taktikát láthatunk, amit Cato az 55-ös meggyengült pozíciójának megfelelően alkalmazott. Többek között ez magyarázza ezt a reménytelennek tűnő támadást, hiszen ezek a vallási alapú érvek támadási felületként érvényesek maradtak, egy későbbi, esélyesebb támadás alapjává válhattak. Maga a kiszolgáltatás követelése is ide illeszkedett, a római történelem korábbi példáit összehasonlítva megállapítható, hogy az istenekkel ápoltság békés kapcsolat fenntartásának igénye politikai célok nélkül sosem bizonyult elegendőnek egy kiadatáshoz.

Gulyás Kristóf

Katolikus expanzió Bécs előterében. Moson vármegye, 1659–1713

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

PhD-hallgató

Témavezető: Dr. Medgyesy S. Norbert, egyetemi docens

OTDK konferencia-tagozat: Kora újkori magyar és egyetemes történelem

Kulcsszavak: Moson, katolikus expanzió, társadalomtörténet,

kora újkor

Dolgozatomban egy nyugat-magyarországi vármegye, Moson történetének fordulópontját, a vármegyében végbement katolikus expanzió kérdésének összefüggéseit vontam vizsgálatom alá. Kutatásom időhatárát a forrásadottságok alapján 1659 és 1713 között jelöltem ki, kitekintéssel a 18. századra. Vizsgálódásaim középpontjába a felekezetek, etnikumok átrendeződését, a helyi birtokos társadalom magatartását és a szellemi elit (iskolamesterek) összetételének alakulását helyeztem. Munkámban megjelénítettem az 17. századi események társadalomformáló hatását, a helyi felekezeti struktúra átalakulásának társadalomföldrajzi fejleményeit, valamint számos történeti adalékot, mely a vármegye Bécs és Alsó-Ausztria korszakbeli interregionális kapcsolatairól alkotott képet árnyalják.

Végezetül történelemelméleti modellek segítségével kíséreltem meg értelmezni a korszakot – e tekintetben ki kell emelnem a társadalomtörténeti eseményt mint társadalomtörténeti jelenség alkalmazhatóságának vizsgálatát, valamint Heinz Schilling és Wolfgang Reinhard konfesszionalizációs modelljét. Ennek a munkának az eredménye egy, korábban még nem vizsgált, nagybirtokosok, egyház, állam és vármegye közötti együttműködés megfigyelése és elemzése lett. Ez a szándékegyezés nagy erővel formálta át Moson vármegye felekezeti összetételét, uniformizálva, katolizálva azt. Olyan társadalmi struktúrák jöttek így létre, melyek hosszú távon is befolyásolták a vármegye fejlődésének és történetének irányát.

A 18. századi vármegyei társadalom már katolikus, német többségű társadalom volt, mely szellemi, kulturális kapcsolatokkal rendelkezett a szomszédos osztrák tartományokkal és a császárvárossal, Béccsel. Mindez előre vetíti azt az élénk összefonódást, mely a vármegye és a bécsi kistérség kapcsolatát jellemezte a 18–19. században.

Illés Kornél András

Abélard és a *Confessiones*. A *Historia calamitatum* viszonya
az ágostoni mintához

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

PhD-hallgató

Témavezető: Dr. Nagy Balázs habilitált egyetemi docens

OTDK konferencia-tagozat: Középkori egyetemes történelem

Kulcsszavak: önéletrajz, középkori történelem, Pierre Abélard,
Szent Ágoston

A középkor önéletrajzi hagyományát nagyban meghatározta Szent Ágoston *Confessiones* című alkotása, mint ahogyan azt a 11–12. század egyik sokat idézett műve, Nogeni Guibert saját múltjáról összeállított írása is tanúsítja. Pierre Abélard ehhez a tradícióhoz csatlakozott, amikor papírra vetette életének történetét a *Historia calamitatum*ként ismert szövegben. Az ágostoni minta követése korántsem példa nélküli életművében, figyelembe véve hogy *Soliloquium* című írásában minden kétséget kizáróan felfedezhető a hippói püspök megegyező című szövegének hatása. Abélard munkássága ugyanakkor mind kortársai, mind saját maga számára a hagyománnyal szembeni kritikus viszonyulást testesítette meg, emellett azt is szükséges leszögezni, hogy a *Vallomások* – a mű alapvető jelentősége ellenére – nem tekinthető kizárólagos igazodási pontnak a korszak önéletrajzi jellegű művei számára, St. Emmerami Otloh például egyáltalán nem igazodott hozzá életének megörökítésekor. Ily módon logikusan merülhet fel a kérdés: Abélard újító szerepe mennyiben érvényesült a *Historia calamitatum* a *Confessiones*hez fűződő viszonyában? A téma kutatástörténetén végigtekintve eltérő álláspontokkal találkozhatunk: egyes tudósok hasonlóságokat vélnek felfedezni a két szöveg között, míg mások a különbözőségüket hangsúlyozzák, többek között arra hivatkozva, hogy a *Historia calamitatum*ból hiányoznak a *Confessiones*ből származó idézetek. Dolgozatomban a művek narratív sajátosságainak összevetése alapján kíséreltem meg választ adni a fenti kérdésre, nyolc, korábban nem tanulmányozott szempontot (a művek szerkezete, megszólítottjai, a szerzők ér-

zelmeinek kezelése, élettörténetük lezárása és mintaként történő felmutatásának lehetősége, a szövegekben megjelenő önkritika, a történetük egészének szerzői értékelése, a művek célja) követve. Az összehasonlító vizsgálat számottevő eltéréseket tárt fel minden említett aspektus vonatkozásában, ez alapján pedig valószínűnek tűnik, hogy Abélard nem tekintette mintának a *Confessionest* a saját múltjának megörökítésekor.

Juhász Zoltán András

Földreform alulnézetből (Föld, falu, furfang. Egy birtokeladás narratívái, 1920-ban, Héregen)

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Magyar-történelem osztatlan tanári képzés

Témavezető: Dr. Bolgár Dániel, egyetemi adjunktus

OTDK konferencia-tagozat: Két világháború közti magyar történelem II.

Előadásomban az 1919–1921 között zajló földreformvitákat a társadalom alsóbb rétegeinek szempontjából vizsgálom. Új forráscsoportok kutatásba emelésével és elemzésével szélesítem a vidéki települések forrásbázisát. A kutatás során vizsgálom, hogy a földreform és az azzal párhuzamosan zajló parcellázások, adásvételek és spekulációk milyen társadalmi hatással voltak a falusi népességre. Voltak-e helyi szinten haszonélvezői és vesztesei a tulajdonoscsereknél? A nagybirtokos és az egykori uradalmi település lazuló kötelékei hogyan változtatták meg a csoportok társadalmi kapcsolatait? Vizsgálatom fókuszában a Komárom megyei, esztergomi hercegprímási uradalomhoz tartozó Héreg község áll. A település határában párhuzamosan parcellázták a földreform során kihasított területeket és az uradalomtól a nagygazdák által vásárolt területeket. A kutatás első lépésében a két ügyet, amelynek szálai összegabalyodtak a közösségi emlékezetben, kívánom a források alapján egymástól elkülöníteni, ezt követően a két tranzakciót egymás mellé helyezve összehasonlítani, mind gazdasági, mind társadalmi (felekezeti, státusz) szempontokat figyelembe véve.

Kisling Zénó

Földrajz és diplomácia a Balkán-háborúk idején

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

PhD-hallgató

Témavezető: Dr. Juhász Balázs, egyetemi adjunktus

*OTDK konferencia-tagozat: Újkori és legújabb kori egyetemes
történelem (19. sz. – 1945).*

Kulcsszavak: tudománytörténet, Balkán, diplomácia, földrajz

Előadásom a hosszú távú kutatási tervem egy kis részletét igyekszik bemutatni. Ennek középpontjában az intézményesülő földrajztudomány és a nemzetközi kapcsolatok állnak. Kérdésem az, hogy hogyan jelenik meg a 19. század során kialakuló földrajztudomány gondolkodásmódja, eredményei a nemzetközi tárgyalóasztaloknál. Ezt azonban nemcsak a konkrét tárgyalóasztal melletti eseményekre szűkítem, hanem széles kitekintéssel igyekeztem felkutatni a földrajztudomány kapcsolódási pontjait a diplomáciával. Terjedelmi korlátok miatt ebben az előadásban a fókusz egy konkrét példára, a Balkán-háborúk idejére (1912–1913), azon belül is az Osztrák-Magyar Monarchia tevékenységére helyeztem.

Ennek megfelelően szeretném bemutatni a Monarchiában létrejövő földrajztudomány alakulását, intézményesülésének folyamatát. Ez a két birodalomfélben eltérő módon ment végbe, de hasonló impulzusok között. Fontos a földrajzkutatók és a politikusok, diplomaták kapcsolatainak feltérképezése, illetve a földrajztudósok publicisztikai tevékenysége, amely a nagyközönség befolyásolásában játszhatott szerepet. Ebben a kérdésben külön érdekes tényező a magyar birodalmi gondolat megjelenése és elterjedése a századfordulón.

A fenti alappillérekre építve tervezem bemutatni a Balkán-háborúk diplomáciai eseményeit, amely egy jól feldolgozott témakör. Azonban úgy gondolom, hogy ezzel a megközelítéssel merőben új szempontok mentén lehet bemutatni. Az előadás második felében, ennek megfelelően az 1912–1913-as londoni nagyköveti konferencia kerül a középpontba, ahol az Osztrák-Magyar Monarchia nagykövete, szakértő segítőjére, Theodor Ippenre támaszkodva földrajzi érveket is használt a saját igazának bebizonyítására és a Monarchia céljainak elérésére.

A kutatás az eredményeivel hozzájárul egyrészt napjaink tudomány-politikai vitáinak alakításához, másrészt a Balkán-félsziget konfliktusainak jobb megértéséhez, hiszen ezen konfliktusok túlnyomó többsége a múltbeli sérelmeken és határmegvonásokon alapszik.

Krizsán Bálint

Érvek az önkény ellen. Konzervatív álláspontok a szabadságharc után

Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Rövid ciklusú történelemtanári MA

Témavezető: Prof. Dr. Deák Ágnes, egyetemi tanár

*OTDK konferencia-tagozat: Reformkori és dualizmuskori magyar
történelem és történelmi emlékezet*

*Kulcsszavak: forradalom, konzervativizmus, neoabszolutizmus,
röpirat, szabadságharc*

A 19–21. századi magyar történetírásban a 19. századi magyarországi konzervatív mozgalom eddig méltatlanul kevés szerephez jutott. Míg a liberális ellenzék reformkori és emigrációs történetéről összefoglalóan számos munka született, a konzervatívok tevékenységéről csak résztanulmányok készültek. Ezen a hiányosságon kíván dolgozatom enyhíteni, melynek célja bemutatni, hogy az 1850–1851 folyamán megjelenő magyar konzervatív röpiratok milyen érveket hoztak fel a Habsburg birodalmi kormányzat politikája ellen.

Az előadás célkeresztjében öt röpirat áll: Somssich Pál: *Das legitime Recht Ungarns und seiner Königs* [Magyarországnak és királyának törvényes joga]; Zsedényi Ede: *Ungarns Gegenwart; Die Verantwortlichkeit des Ministeriums und Ungarns Zustände*; Kecskeméthy Aurél: *Magyarország öszpontosítása Ausztriában*; Szécsen Antal: *Die politische Fragen der Gegenwart*.

A röpiratok álláspontját öt szempont mentén vizsgálom meg: azok hogyan viszonyultak az 1848–1849-es forradalmi eseményekhez, a nemzeti-ségi kérdéshez, a március 4-ei alkotmányhoz, illetve hogyan vélekedtek a magyarországi konzervatív mozgalomról, és milyen sérelmeket fogalmaztak meg a birodalmi kormányzat politikájával szemben.

Az előadás röviden kitér a konzervatív mozgalom 1849 utáni kompakt történetére is. Bemutatásra kerül öt korabeli, még publikálatlan levél, melyekben a konzervatív szerzők az átszervezett közigazgatás újonnan bevezetett tisztségeiről mondanak le, illetve az 1850-ben, az uralkodóhoz címzett konzervatív memorandum. Ezek a lépések szintén azt jelzik, hogy a

konzervatív tábor nem volt feltétlenül elégedett az 1849 utáni közjogi és politikai viszonyokkal.

A röpiratokat megvizsgálva, és azokat egymással összevetve kijelenthető, hogy az alapelvekben a szerzők mind egyetértettek: általánosságban elítélték a forradalmakat, Magyarország történelmi jogaira hivatkoztak, és elutasították a nemzetiségek egyenjogúsítását. A magyarországi konzervatív mozgalom viszont, véleményem szerint, az egységes fellépésre tett kísérletek ellenére sem tekinthető politikailag egységesnek. Habár politikai alapelveik megegyezni látszottak, a részletekben már eltértek egymástól.

Patkós Bence Gergő

„A rabszolgasorsba taszított Magyarország”. Az 1956-os forradalom képe a spanyol filmhíradóban

*Szegedi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Történelem–spanyol osztatlan tanári képzés, 5. évfolyam
Témavezető Dr. Lénárt T. András, egyetemi adjunktus
OTDK konferencia-tagozat: 1945 utáni magyar történelem
és történelmi emlékezet II.
Kulcsszavak: 1956-os forradalom nemzetközi visszhangja,
spanyol filmhíradó, propagandatörténet*

A magyar történelem kiemelkedő eseménye az 1956-os forradalom, melynek nemzetközi visszhangja is jelentős volt. A korábbi kutatások elsősorban az események amerikai recepciójával foglalkoztak. Munkám során arra vállalkoztam, hogy választ próbáljak adni arra a kérdésre, hogy Spanyolországban a Francisco Franco vezette jobboldali, erőteljesen antikommunista diktatúra keretei közt a filmhíradó, a *Noticiarios y Documentales* (NO-DO) mint a korabeli propaganda egyik legfontosabb eszköze, hogyan mutatta be a Magyarországon zajló forradalmi eseményeket.

A NO-DO forradalomról szóló tudósításainak megértése érdekében először ismertetem Spanyolország történelmi helyzetét, bel- és külpolitikai viszonyait, valamint Magyarország és Spanyolország diplomáciai kapcsolatát a korszakban és az '56-os események idején, majd kitérek arra is, hogy a propaganda milyen szerepet töltött be a spanyol diktatúrában. Az előadás második felében a filmhíradók forrásfeltárásával és azoknak kritikai vizsgálatával ismertetem a forradalom spanyolországi visszhangját, az általánosan megjelenő témaköröket, a felvételek tartalmát, azoknak propagandisztikus vonásait, és törekszem magyarázatot találni arra, hogy az 1956-os eseményeket miért pont úgy és ahogy, miért pont azokra a témákra koncentrálni mutatta be a Franco vezette rezsim, és hogyan próbálta a vetítövásznon látott képeket a maga javára és hasznára fordítani.

Kutatásomban megállapíthattam, hogy a forradalomról, annak körülményeiről és következményeiről szóló tudósítások segítségével a hatalom

nem törekedett a spanyol nézők objektív tájékoztatására. Elsődleges célkitűzése az volt, hogy erősíteni is tudta szerepét és helyzetét a hazai társadalom előtt és a nemzetközi kapcsolatokban, így ezek jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a társadalom világról alkotott képét, kollektív tudatát befolyásolják, ideologikus céljainak alárendeljék. Mindennek köszönhetően a filmhíradókon keresztül a rendszer a forradalom eseményeit felhasználva saját propagandisztikus céljait messzemenően beteljesítette.

Samu Tünde

„Hogyan lehet a házasságot felbontani?” Heves vármegyei válóperek mikrotörténeti vizsgálata (1919-1920)

*Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Magyar-történelem osztatlan tanári képzés, 4. évfolyam*

Témavezető: Dr. Fábián Máté, egyetemi adjunktus

OTDK konferencia-tagozat: Két világháború közti magyar történelem I.

Kulcsszavak: Heves vármegye, válóper, Tanácsköztársaság

Előadásommal egy olyan időszakot mutatok be a válóperek szemszögéből, melyről ez idáig összefoglaló munka nem készült. Ennek oka, hogy a válási statisztika a Tanácsköztársaság időszakából országos szinten hiányos, így mikroszintre szűkítettem a kutatást. Az elsődleges célom, hogy az első világháború utáni időszakról kialakult szakirodalmi alaptételeket (ld. nő a válási hajlandóság a háború után), melyeket elsőként a statisztikával foglalkozó kötetek közöltek, megvizsgáljam, majd alátámasszam vagy esetlegesen megcáfoljam a Heves vármegyében lezajlott válóperek segítségével. Dolgozatom során a vonatkozó évek statisztikai elemzése mellett részletesen bemutatom a magyar bontójog formálódásának fontosabb állomásait ebből az időszakból. Kiemelten foglalkozom azzal a három meghatározó jogszabállyal, amelyek hatályba lépésével egy új időszak vette kezdetét a válóperek történetében. A szabályozásokat így procedurális szempontból is igyekszem megvizsgálni, majd ezen keresztül bemutatni a korszak válópereit.

Tudományos munkám során a korszakról szóló szakirodalom részletes tanulmányozása mellett a Magyar Nemzeti Levéltár Heves Megyei Levéltárában megtalálható válóperes iratanyagokat elemeztem, és dolgozatomban a Tanácsköztársaság alatt lezajlott közel száz ügy felhasználásával mutatom be, milyen elemi szintű változtatásokat vezetett be a közműn, milyen okok álltak ennek a háttérben. Továbbá a később hatalomra kerülő kormány miféle lépéseket és intézkedéseket tett, ezek hogyan hatottak a házasságok felbontásának gyakorlatára. Következésképpen dolgoza-

tom fontos kérdése az is, hogy milyen hatással vannak a válóperes eljárásra a jogszabályok, ha a jogerőre emelésük során figyelmen kívül hagyják a társadalomra gyakorolt hatásukat és ezek következményeit.

Szentkereszti Máté

A botanika elmélete, gyakorlata és társadalmi használata a késő
18. századi Magyarországon

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Történelem MA (kora újkor specializáció), 1. évfolyam

Témavezető: Dr. Krász Lilla, egyetemi docens

*OTDK konferencia-tagozat: Magyar történelem – 18. század
és a reformkor*

*Kulcsszavak: tudománytörténete, botanikatörténet, 18. század,
felvilágosító irodalom, útleíró irodalom*

Az előadás tárgyát a botanika magyarországi önálló diszciplinává alakulásának folyamata, közelebbről a botanikai tudás tudománnyá formálódásának kezdeti fázisára jellemző színterek, mediális eszközök, meghatározó aktorok vizsgálata képezi. Különböző műfajú és nyilvánosságú, heterogén forráscsoportok (pl. útleírások, tanrendek, botanikai szakkönyvek és tankönyvek, herbáriumok, orvosi felvilágosító irodalom – ez utóbbi kategórián belül a medicina pastoralis, azaz lelkipásztori gyógytan releváns munkái) bevonásával, egyfelől a botanika közép- és felsőfokú oktatás kereteiben zajló intézményesülési folyamatát, másfelől a botanikai tudás társadalmi használatainak és reprezentációinak eszköztárát kívánjuk bemutatni. Vonatkozó kutatásaink során a történeti szakirodalomban mindeidőig nem vagy csak kevésbé reflektált növénygyűjtési- és megfigyelési kultúrának, intézményesülési törekvéseknek, oktatási tartalmaknak, vizualizációs eszközöknek a tudománytörténeti és a kultúratudományok komplex módszertani megközelítésben történő vizsgálatát helyeztük. A téma vizsgálatának időbeli kereteit a Linné-féle nomenklatúra hazai elterjedése, valamint a nagyszombati egyetem orvosi fakultással való bővítése jelölte ki, s ennek megfelelően vizsgálataink az 1770-es évektől a Magyar Tudományos Akadémia alapításáig, illetve a különböző tudományos osztályok létrejöttének időszakáig terjednek.

Az előadásban kiemelt szerepet kap Robert Townson, angol természetbúvár 1793-ban, a Magyar Királyság területén tett feltáró útvjáról készült beszámolójának, a *Travels in Hungary* címen 1797-ben nyomtatásban is

kiadott munkának forráskritikai elemzése, amelynek során egyfelől az útleírás hivatkozásrendszere alapján feltérképezhető európai botanikai kapcsolati hálózat csomópontjait mutatjuk be, másfelől a botanikai tudás szempontjából meghatározó szerkezeti, formai, tartalmi specifikumokat ismertetjük. Végül a fentebb körvonalazott forrásbázisra építve kitérünk továbbá a botanika társadalmi reprezentációinak, valamint az esztétikummal való belső összefüggéseinek vázlatos, mintegy a témában rejlő további kutatási lehetőségek felvetésjellegű ismertetésére.

Zab Tamás Lóránd

A Tanácsköztársaság helyi mártírja. Latinca Sándor kultusza
Kaposváron

*Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Testnevelés–történelem osztatlan tanári képzés, 5. évfolyam
Témavezetők: Dr. Csibi Norbert, egyetemi adjunktus
és Dr. Polyák Petra főlevéltáros
OTDK konferencia-tagozat: 1945 utáni magyar történelem
és történelmi emlékezet I.
Kulcsszavak: kommunizmus, emlékezetpolitika, Kaposvár,
Tanácsköztársaság*

Latinca Sándor a Magyarországi Tanácsköztársaság fennállása alatt a Somogy megye élén álló direktórium tagja volt, majd később egy személyben volt a megye vezetője forradalmi kormányzótanácsi biztosként. A Tanácsköztársaság bukása után a Prónay Pál-féle különítmény áldozata lett.

Somogy megye több szempontból is a Tanácsköztársaság „mintamegyéjének” tekinthető. Ennek egyik oka az, hogy itt a Kaposvári Munkástanács és az MSZDP helyi szervezete a proletárdiktatúra kikiáltása előtt átvette a hatalmat a korábbi közigazgatástól. Másrészről a helyi agrárpolitikát a munkásmozgalmi utókor példaértékűnek tekintette magára nézve – itt ugyanis az értelmezők szerint sikerült az agrárproletariátust a diktatúra ügye mellé állítani. 1945 után tehát Latinca működésének és halálának helyszínén, Kaposváron a városvezetés és a megyei pártelit különösen intenzív emlékezetpolitikát folytatott a Tanácsköztársaság irányába. Ennek az emlékezetpolitikának a kiemelt hőroza pedig Latinca Sándor lett, aki erőszakos halálával az ellenforradalom kegyetlenségére is felhívhatta a figyelmet. Latinca intenzív mártírkultusza tehát az állampárt nagyszabású múlt- és mítoszteremtő programjának szerves része lett.

Kutatásom során feltérképeztem a Latinca Sándor kultusza mögött meghúzódó kommunista kultúrpolitikai célkitűzéseket, rekonstruáltam a narratívákban és történelemszemléletekben az évek során bekövetkező változásokat, megvizsgáltam és értelmeztem a különböző emlékezetpolitikai gesztusok ideológiai és kulturális hátterét, illetve a rendszerváltással

bekövetkező (kultur)politikai változás hatását, amely a kultusz megszűnéséhez vezetett.

A kultusz feltárása és elemzése során Somogy megyei sajtóforrások mellett az MNL Somogy Megyei Levéltárában fellelhető, a témához kapcsolódó iratokat vizsgáltam. Az emlékezetpolitikai gesztusok széles tárházát sikerült áttekintennem: szobor- és műemlékállítások, intézmény- és köztérelnevezések, hivatalos történettudományos álláspontok, irodalmi művek és kortárs visszaemlékezések mellett a Latinca-gyilkosságban részt vevő különítményesek 1946-os népbíróági perének iratanyagát is kutatósom fókuszába emeltem.

Irodalom és színház

Endrédy Balázs

Rendben vannak-e az angyalok az *Isteni színjáték*ban?

*Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Pszichológia, 3. évfolyam*

Témavezető: Dr. Mátyus Norbert András, egyetemi docens

OTDK konferencia-tagozat: Italianisztika Tagozat

*Kulcsszavak: angelológia, dantisztika, teológia,
originalitásvizsgálat, Isteni színjáték*

2021-ben emlékezünk meg Dante halálának 700. évfordulójáról, ez a jubileum aktualitást ad a hozzá kapcsolódó előadásoknak, tanulmányoknak. Előadásom során Dante angyalteológiáját vizsgálom az *Isteni színjáték* tükrében.

Legelőször azt mutatom be, miért is éppen a Paradicsom XXVIII. és XXIX. énekében foglalkozik Dante a témával az *Isteni színjáték*on belül – ezen két ének jelenti vizsgálódásom korpuszát is. Ezután tisztázom az angyalok fogalmát, áttekintem azokat az angelológiai kérdéseket, melyeket érint Dante a kijelölt részben: az angyalok számát, az anyagi világhoz viszonyított teremtetésük, illetve próbatételük időpontját.

Az anyagi emlékezet kérdéskörénél recepciótörténeti alfejezetet nyitok azzal kapcsolatosan, hogyan értelmezték az elmúlt hétszáz év során Dante és Aquinói Szent Tamás témabeli véleményének viszonyát, és amellett érvelek, hogy ebben a kérdésben egyetértének, annak ellenére, hogy az elmúlt száz év során többségbe kerültek az ellentmondást tételező interpretációk. Ezután pedig az anyagi hierarchia tárgyalásába kezdek, ahol megmutatom, miért is különleges az a mód, ahogyan Dante ezt a vitát lezárja.

Kutatási módszerem a dantei forráshasználat feltérképezése, elemzése, az egyes teológiai kérdésekben hozott döntéseinek kiértékelése, összefüggésrendszerbe állítása. Megvizsgálom, hogyan gondolkodtak az adott kérdésekről korábban (pl. a patrisztikában) vagy Dante kortársai, köztük az előbb említett Aquinói Szent Tamás vagy Bonaventura. Ez a módszer teszi lehetővé annak megértését, hogy az egyes kérdésekben képviselt álláspont milyen helyi értékkel bír. Azt is láttatni kívánom, hogy bizonyos szövegrészek többfajta interpretációt tesznek lehetővé (ld. si cela-

probléma), mely gazdagság jól tükröződik a magyar *Isteni színjáték* fordításokban is.

A kutatás eredménye annak kimutatása, hogy Dantéra nem csupán laikus filozófusként tekinthetünk (amelyre már Ruedi Imbach és Kelemen János is felhívta a figyelmet), de laikus teológusként is, hiszen nem kompilatív forráshasználatot látunk, hanem egyéni teológiai szemléletmódot.

Füstös Bence

Irodalmi irányzatok keveredése. Phaṇīśvarnāth Reṇu *Acche ādmī* című novellájában

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Indológia MA (hindi specializáció), 2. évfolyam

Témavezető: Dr. Négyesi Mária, nyugalmazott egyetemi docens

OTDK konferencia-tagozat: Orientalisztika I.

Kulcsszavak: India, hindi irodalom, regionális irodalom, *nāī kahānī*

Phaṇīśvarnāth Reṇu a hindi irodalom egyik legjelentősebb szerzője, aki főként regényeiről és novelláiról ismert. 1954-ben megjelent *Mailā āñcal* című regénye, amit az irodalomtörténet egy új irányzat, az *āñcalik* mozgalom első alkotásaként tart számon. Az *āñcalik*, vagy más szóval regionális irodalom témája az indiai falu és annak sokszínű, egyedi kultúrája. A regionális szerzők történeteikben az általuk kiválasztott régiót kívánják bemutatni, melynek többek között eszközei a részletes tájleírások, a helyi szokások bemutatása és a helyi nyelvek, illetve dialektusok használata. Reṇu neve szorosan összekapcsolódott az általa megteremtett regionális irányzattal, azonban nem tekinthető kizárólagosan *āñcalik* szerzőnek. A függetlenség utáni évtizedek másik nagy irányzata, a *nāī kahānī*, magyarul „új elbeszélés” mozgalom, amelynek Reṇu szintén elismert képviselője. Ez az irányzat elsősorban a városi középosztály problémáival és a modern élet nehézségeivel foglalkozik, témái gyakran a huszadik század második felének meghatározó történelmi eseményei, illetve gazdasági, társadalmi és politikai folyamatai. A *nāī kahānī* irányzat tehát éles ellentétbe állítható a regionális irodalommal. Kutatásom során Reṇu kevésbé ismert, *Acche ādmī* című novelláját részletesen bemutatva szeretném szemléltetni, hogyan tudott a szerző összhangot teremteni a fentebb megnevezett, látszólag ellentétes irányzatok között.

Az elbeszélést az úgynevezett szoros olvasás eszközeivel elemezve tisztán láthatóvá válnak a műben az egymás mellett megtalálható *āñcalik* és *nāī kahānī* sajátosságok. Kutatásom során megvizsgáltam a novella szerkezetét, elbeszélésmódját, szimbólumrendszerét, a főbb karakterek jellemét és a mű nyelvezetét is. Az elemzés eredményeképpen láthatjuk, hogy

a szerző nem képes teljes mértékben elszakadni a regionalizmustól, azonban a novella modern témái, mint például a házastársi hűség a *naī kahānī* felé viszik el a történetet. A vizsgált témákat illetően egyértelműen látható, hogy Reṇu harmóniát teremtett a két ellentétes irányzat között, és ezáltal sikertült egy izgalmas, egyben szórakoztató novellát írnia.

Kerti Anna Emese

Hiányzó karcsapások a levegőben. Daid&Ikar&Co Jász Attilánál és más kortárs költőknél

*Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Magyar–latin osztatlan tanári képzés, 5. évfolyam
Témavezető: Dr. Tamás Ábel, egyetemi adjunktus
OTDK konferencia-tagozat: Ókortörténet – Klasszika-filológia 1.
Kulcsszavak: mítosz, recepciótörténet, hiánypoétika,
intertextualitás, intermedialitás*

Daedalus és Icarus története egyike azon görög–római mítoszoknak, amelyek újabb és újabb művészeti alkotások inspirációs bázisát jelentik az ókortól kezdve napjainkig. Jóllehet a recepciótörténet minden egyes alkotása a mítosz egy egészen egyedülálló értelmezését állítja elő, mégis felfedezhetőek olyan megközelítési irányvonalak, amelyek a mítoszhoz való kapcsolódáson túl bizonyos motívumok és/vagy poétikai eszközök folyamatosságát is felmutatják. Előadásomban egy ilyen, a befogadástörténetben kifejezetten meghatározó „motívumhagyomány” elemzésére teszek kísérletet a mítoszt feldolgozó azon alkotások elemzésével, amelyek az apa és a fiú történetét a hiány és a kudarc dimenziói felől teszik olvashatóvá.

Ahogy az egész recepciótörténetben, úgy ebben a szűkebb metszetben is kiemelt jelentőséggel bír az idősebb Pieter Bruegel *Tájkép Ikarosz bukásával* című festménye, és a hozzá kapcsolódó ekphrasztikus költemények (W. H. Auden: *A Szépművészeti Múzeumban, Brüsszel 1938*; W. C. Williams: *Tájkép Ikarusz bukásával*; Kántor Péter: *Ikarosz bukása*). Ha pedig a retroaktív intertextualitás szellemében a Bruegel-kép által kiemelt motívumokat a mítosz antik irodalmi feldolgozásain (elsősorban: Vergilius: *Aeneis* VI. 14–33, Ovidius: *Ars amatoria* II. 21–98, *Metamorphoses* VIII. 152–235) is érvényesítjük, a kapcsolódó részletek olyan jellegzetességeire derülhet fény, amelyek egyébként könnyen homályban maradnának, illetve maradtak is az eddigi értelmezési kísérletekben. A hiány és kudarc befogadás- és reprodukcióesztétikai kérdései pedig, amint látni fogjuk, nemcsak az egyes művek magánuniverzumában, hanem a köztük létrejövő párbeszédben is középpontba kerülnek. Mindezek nyomán az apa és a fiú

története egy olyan inspirációs bázisként tűnik fel, amely – elsősorban a gyász témakörén keresztül – az ábrázolhatatlan ábrázolásának és az elbeszélhetetlen elbeszélésének, azaz a hiány hiányként való megjelenítésének a lehetőségeire, és így a művészet határaitra kérdez rá.

Kovács Annamária

A kéz, amely a Königsbergi Töredéket írta. A Königsbergi Töredéket lejegyző kéz más nyomai az őrzőkódexben

*Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Irodalom- és kultúratudomány MA, 2. évfolyam
Témavezető: Dr. Kiss Farkas Gábor, egyetemi docens
OTDK konferencia-tagozat: Régi magyar irodalom tagozat
Kulcsszavak: nyelvemlék; kódex; prédikáció*

A Königsbergi Töredék és Szalagjai a magyar nyelv negyedik legrégebbi emléke, amelyet a 14. században jegyeztek le. A töredékes emlék egy kódex kötéséből került elő. A töredékes nyelvemlékkel kapcsolatban felmerült kérdéseket sokat vizsgálták. A nyelvtörténeti vizsgálatok a szöveg keletkezésének idejét igyekeztek kideríteni; az irodalomtörténeti kutatások pedig arra koncentráltak, hogy megállapítsák a szöveg funkcióját: elsősorban a nyelvemlék verses voltának bizonyítására születtek tanulmányok, de a szöveg dráma volta mellett is érveltek. Ezenkívül felmerült a nyelvemlék latin forrásának kérdése is. A Königsbergi Töredék kutatása során a magyar szöveget leginkább önmagában, az őt körülvevő latin szövegek közül kiragadva vizsgálták. A kutatásában rendkívüli jelentőségű volt az a felfedezés, hogy a Töredék és a Szalagok felszabdalásuk előtt is az őrzőkódex részét képezték, és ezért a kódex vizsgálata hozzájárulhat ahhoz, hogy többet megtudjunk a nyelvemlékről és megválaszoljuk a fenti kérdéseket. A felfedezés jelentősége ellenére a Töredék és az őrzőkódex kapcsolata igen kevésbé kutatott.

Előadásomban a kódex és a nyelvemlék kapcsolatát azon feltételezés alapján vizsgálom, mely szerint a magyar szöveget lejegyző kéznek nem a Töredék az egyetlen munkája, hanem más szövegeket is lejegyzett a kódexbe. Az írásképek összevetése alapján megállapítható, hogy a kódex lapjain olvasható jegyzetek és a kódex végén olvasható prédikációvázlatok szintén tőle származnak. Előadásomban utóbbiak bemutatására teszek kísérletet, és részletesen elemzem a Töredék lejegyzője által másolt prédikációkat, valamint a másoló által használt szerkesztői technikákat. A prédikációkat, valamint a másoló által használt szerkesztői technikákat. A prédikációkat, valamint a másoló által használt szerkesztői technikákat.

kációk lejegyzője ugyanis nem egyszerűen lemásolta a prédikációkat, hanem több sermő részleteit kompilálva új prédikációkat hozott létre, amelyekbe egy-két saját mondatát is beleszőtte. Az előadás végén röviden a szöveg funkciójának kérdésére is kitérve azt vizsgálom, hogy a Königsbergi Töredék és Szalagjainak szövege hogyan illeszthető a nyelvemléket lejegyző kéz egyéb munkái közé, és amellet érvelek, hogy a magyar szöveg szintén a prédikáció műfajához köthető.

Kőszeghy Ferenc

Posztdigitális állapot és újmediális tapasztalat. Kerber Balázs
Conquest című művében

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Irodalom- és kultúratudomány MA, 2. évfolyam

*Témavezetők: Dr. Nemes Z. Márió, egyetemi adjunktus
és Dr. Schein Gábor egyetemi docens*

OTDK konferencia-tagozat: Kortárs magyar irodalom

Kulcsszavak: digitalitás, költészet, kortárs, videójáték, újmédi

A digitális technológiák radikális változást okoztak a világunkban, újraalkották annak felépítését. Ezt a megváltozott állapotot – amelyet Florian Cramer nyomán posztdigitalitásnak nevezhetünk – igyekszem feltérképezni a kortárs szépirodalom segítségével. A költészet (és általában a kultúra) a képzelőerő hatalmán keresztül teremt lehetőséget a találkozásra a minket körülvevő világgal. Ez azt jelenti, hogy ha meg akarjuk érteni a világ egyre gyorsuló digitalizációjának hatásait, társadalmi és hatalomtechnikai következményeit, akkor a kultúra ellenhatalmát kell segítségül hívunk, annak képzeletfelszabadító erejére van szükségünk.

Dolgozatomban és előadásomban Kerber Balázs *Conquest* című művét hívom segítségül, esettanulmány-szerűen. Dolgozatom esettanulmány volt, de a választásom nem esetleg: Kerber Balázs kötete a már említett posztdigitális állapothoz szervesen kapcsolódó újmédiák (a számítógép alapú médiumok) működéseit viszi színre, ezeken belül a videójátékokra, leginkább a *Civilization*-re épít, a kötetben egy *Civilization* kampány mitikus elbeszélését követhetjük. A mű digitális tapasztalatokra alapuló nyelvi-poétikai eljárásait és esztétikáját vizsgálom tehát, főként Lev Manovich, Alexander R. Galloway és Jean Baudrillard munkásságára támaszkodva.

Egy olyan kritikai olvasat létrehozása a célom, amely feltárja a kötet előzetes koncepcióit a digitalitásról, nyelvi-esztétikai teljesítményét fantáziateremtő erején méri le. Kerber kötete egyedi abban a tekintetben, hogy benne a digitalitás nemcsak téma, hanem poétikai alkotóerő, az egész kötetet meghatározó szupermetafora. Így először a kötet poétikájának és tör-

ténelemfelfogásának adatbázisjellegét, digitalitását fogom kifejteni. Ezután a kötet előfeltevéseit vizsgálom, itt a kötet és a poszthisztoár diskurzus közötti kapcsolatot szeretném feltárni, ehhez Jean Baudrillard munkásságát fogom használni. Végezetül visszatérek Galloway-hez, az ő *Civilization* értelmezésével vetem össze a kötet feltárt transzmediális ambícióit.

Nagy Beatrix

*Tortúra és Holtodiglan. Őrült nők, akik felbolygatják
a patriarchális rendszert*

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Anglisztika BA, 4. évfolyam

Témavezető: Dr. Györke Ágnes, egyetemi docens

OTDK konferencia-tagozat: Amerikai kultúra és történelem

Kulcsszavak: feminizmus, Stephen King, Gillian Flynn, örület,
neoviktóriánus irodalom

Az irodalom történetében az örület számos formájával találkozhatunk: boldog szerelmesek, eszement királyok, dühtől, büntudattól vagy gyásztól tébolyodott alakok, és nem utolsósorban örült gyilkosok. Az örület mint karakterjegy különböző kulturális konnotációkat hordoz magában, különösen amikor női karakterekről van szó. Az „őrült nő” egyik leghírhedtebb példája az irodalomban Bertha Mason, Rochester úr padlásra bebörtönzött, tébolyult felesége Charlotte Brontë *Jane Eyre* című regényében. Az ő karaktere inspirálta a feminizmus és örület szakirodalmának egyik legkiemelkedőbb munkáját, „The Madwoman in the Attic” („Az örült nő a padláson”), amely Sandra M. Gilbert és Susan Gubar közös munkája, és amely a kutatásom egyik fontos pillérének bizonyult. Az örült nők az irodalomban sokszor a padlásra és egyéb „rejtekhelyekre” mellőződnek, ahonnan általában sötét, kísértő árnyékként állnak kontrasztban az elvárásoknak megfelelően gondolkodó, józan és jóságos női főszereplőkkel. Legalábbis így volt ez a 19. és 20. századi irodalomban, ellentétben a kortárs irodalomban megjelenő örült nőkkel, akik főszerepekben jelennek meg a történetekben. Dolgozatom középpontjában éppen két ilyen női karakter áll: egyikük Stephen King *Tortúra* című regényének örült gyilkosa, Annie Wilkes, másikuk pedig Amy Dunne, Gillian Flynn *Holtodiglan* című művéből. Amellett, hogy mindketten örültek és gyilkosok, számos más közös jellemző is akad bennük: mindketten kontrasztban állnak a műveken belül egy-egy női metakarakterrel, akik velük szemben a patriarchális elvárásoknak megfelelően szépek, szelídek és tökéletesek. Ezen női karakterek elemzésének és összehasonlításának célja a művek újszerű megközelítése,

a regények korábban nem alkalmazott, neoviktoriánus olvasatán keresztül. Az elemzésem fókuszában a nőiség és az őrület konstrukciója áll, valamint ezen karakterjellemzők jelentősége ahhoz, hogy kitörjenek azokból a tipikusan női szerepekből, amelyeket a viktoriánus korból megmaradt nemi szerepek és a mentális betegségekről alkotott áltudományos feltételezések kényszerítenek rájuk.

Zászkaliczky Réka

„Sötétségben élünk, mondhatni, örök sötétségben”. A vakság mint létállapot elbeszélhetősége Gert Hofmann *Vak vezet világtalant* című kisregényében

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Angol–magyar osztatlan tanári képzés, 6. évfolyam

Témavezető: Dr. Bartal Mária, egyetemi adjunktus

OTDK konferencia-tagozat: Összehasonlító irodalom- és kultúratudomány

Kulcsszavak: ekphrasis, narrációpoétika, a vakság létállapota, mikrotársadalom, a külvilág ambivalenciája, metafizikai vetület

Előadásom Gert Hofmann *Der Blindensturz* (1985) című kisregényét, mely az idősebb Pieter Bruegel *Vak vezet világtalant* (1568) című festményének ekphrasis-szerű reprezentációja, a vakság létállapotának elbeszélhetősége felől vizsgálja, részint narrációpoétikai megközelítéssel. Értelmezésem szerint Hofmann dráma- és hangjátékírásban szerzett tapasztalata, illetve a dialógusok iránti elkötelezettsége az általam főként az elbeszélhetőség problémája mentén elemzett kisregényében is tetten érhető, narrációjára ugyanis egy erősen dramatizált, többes szám első személyű beszéd mód jellemző. Előadásomban azt vizsgálom, Hofmann milyen eszközökkel teszi lehetővé, hogy a szöveget olvasva a befogadó számára a kisregény szinte láthatóvá és hallhatóvá váljon. Az első két fejezetben a szöveget – elsősorban Thyra E. Knapp és Sabine Gross tanulmányai nyomán – mint az ekphrasis egy sajátos változatát elemzem, kitérve arra, miként terjeszti ki Hofmann az antik hagyományba visszanyúló alkotói módszert. A festményen ábrázolt jelenetet történetté alakítva a Bruegel marginalizált alakjait Hofmann ugyanis személyiséggel és sorssal ruházza fel, rávilágítva ezzel létmódjuk számos aspektusára. Prezentációm további részében ezek elemzésén keresztül a vakság mint létállapot elbeszélhetőségét vizsgálom három szempont mentén: először a vakok alkotta mikrotársadalom belső viszonyrendszerén keresztül, ezt követően a külvilág vakokhoz fűződő ambivalens kapcsolatát tárgyalva (amely az empátia és a kegyetlenség kettősége mentén szerveződik) és kitérve arra is, milyen eszközökkel képezik

meg a vakok a külvilágot, például önkényesen létrehozott térkonstrukciókkal. Végül pedig istenkapcsolatukat, a vakság metafizikai vetületeit járja körül, kiegészítve a művész mint teremtmény kérdéskörének újraértelmezésével. Ezekon a pontokon – amelyek a vakok világban betöltött helyének problémáját, illetve létállapotuk metaforikus jelentésrétegeit is elemzik –, arra próbálok választ keresni, hogyan kísérli meg Hofmann elbeszélhetővé tenni a vakság állapotát, rávilágítva arra a kulcsfontosságú mozzanatra, hogy narrációpoétikai eszközeinek köszönhetően a befogadó az olvasás folyamata során önkéntelenül is azonosul a Der Blindensturz vakjaival.

Nyelv és kultúra

Bajzát Tímea Borbála

„Ha valaki tud segíteni ebben, azt megköszönném”. Kísérlet a premodális tartományokat megnyitó főnévi igenes konstrukciók azonosítására

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

PhD-hallgató

Témavezető: Dr. Kugler Nóra, egyetemi docens

OTDK konferencia-tagozat: Kognitív nyelvészet és pragmatika

Kulcsszavak: modalitás, premodalitás, klaszteranalízis, segédige, főnévi igenév

A modalitás a nyelvészeti diskurzusban mind hazai, mind pedig nemzetközi viszonylatban nehezen meghatározható, többféle módon megközelített és értelmezett jelenség (van der Auwera–Plungian 1998: 80 alapján Mortelmans 2010: 1343; Kiefer 2000: 300; Nuyts 2005: 1). Az előadásban bemutatandó korpuszalapú kutatás célja az volt, hogy a premodális szemantikai tartományokkal érintkező főnévi igenes konstrukciós vizsgálatát elvégezze funkcionális kognitív nyelvelméleti (Langacker 1988; Tolcsvai Nagy 2013, 2017) kiindulópontból. Az empirikus módszertan nyelvi mintázat-azonosításban történő érvényesítése egy hosszabb távú grammatikalizációs vizsgálat metodológiai alapjait teremti meg a premodális (Van linden 2010) és modális tartományokhoz kapcsolódó nyelvi szerkezetek elemzésével összefüggésben. A mintavételezés a Magyar Nemzeti Szövegtárból (MNSZ v2.0.5) történt, indirekt módszerekkel, a főnévi igenévi komponensen keresztül. Az adatokat a vizsgálatban részletezett szempontrendszer alapján elemeztem, a jellemzőket pedig a klaszteranalízis módszerének alkalmazásával dolgoztam fel. A klaszteranalízis olyan dimenziócsökkentő eljárás, amely során az általunk vizsgálni kívánt adatok, adatcsoportok különböző algoritmusok és eljárások segítségével csoportokba rendezhetők (Divjak–Fieller 2014). A számítógéppel történő analízis végrehajtásának előnye, hogy egyszerre nagymennyiségű adatot több szempont alapján képesek vagyunk kezelni az elemzés során kísérletezve az általunk választott elemzőszoftver paraméterbeállításával. Az volt a célom, hogy szemantikai és a morfoszintaktikai jellemzők együttes figyelembevételével, a jellemzők

együttállásai alapján olyan mintázatokot tudjak azonosítani, amelyek összefüggnek a premodális és alapmodális tartománnyal, illetve a kettő közti határ átlépésével. A klaszterezéssel nyert tulajdonságcsoportok alapján finom kvalitatív elemzéssel törekedtem a konstrukcionális mintázatok körülhatárolására, illetve annak feltárására, hogy milyen kidolgozói/művelői relációk azok, amelyek a premodális–modális jelentésszerveződés szempontjából szerephez jutnak. Az alkalmazott klaszterezési eljárást hivatott volt egy kontrolelemzés tesztelni (az eredeti eljáráshoz képest eltérő paraméterbeállításokkal), amely visszacsatolást nyújtott a tulajdonságegyüttállások körülhatárolhatóságának perspektívájából. A jelen előadásom fókuszában a kutatásom kiemelt eredményeinek bemutatása mellett ezen kontrollklasztteres eljárás tanulságainak rögzítése áll, amely remélhetőleg nem csupán a jelen vizsgálatra vonatkozóan bír relevanciával, hanem a klaszteranalízis nyelvészeti alkalmazási lehetőségeinek perspektíváját is előtérbe helyezi.

- Divjak, Dagmar–Fieller, Nick 2014. Cluster analysis. Finding structure in linguistic data. In: Glynn, Dylan–Robinson, A. Justyna (eds.): *Corpus Methods for Semantics. Quantitative studies in polysemy and synonymy*. John Benjamins. Amsterdam–Philadelphia. 405–439.
- Kiefer Ferenc 2000. *Jelentéselmélet*. Corvina Kiadó. Budapest.
- Langacker, Ronald W. 1987. *Foundations of Cognitive Grammar. Volume I. Theoretical Prerequisites*. Stanford University Press. Stanford–California.
- Mortelmans, Tanja 2010. Modality in Cognitive Linguistics. In: Geeraerts, Dirk–Cuyckens, Hubert (eds.): *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford University Press. New York. 1343–1377.
- Nuyts, Jan 2006. Modality: Overview and linguistic issues. In: Frawley, William (eds.): *The expression of modality (The expression of cognitive categories 1)*. Mouton de Gruyter. Berlin. 1–26.
- Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.) 2017. *Bevezetés. Nyelvtan. A magyar nyelv kézikönyvtára 4*. Osiris. Budapest.
- van der Auwera, Johan–Plungian, Vladimir A. 1998. Modality’s semantic map. *Linguistic Typology* 2(1): 79–124.
- Van linden, An 2010. From premodal to modal meaning: Adjectival pathways in English. *Cognitive Linguistics* 21(3): 537–571.

Finta Klára Enikő

Írányított spontán narratívák demenciában

*Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Számítógépes és kognitív idegtudomány MA, 1. félév
Témavezető: Dr. Svindt Veronika, tudományos munkatárs,
MTA Nyelvtudományi Intézet
OTDK konferencia-tagozat: Alkalmazott nyelvészet, fonetika,
pszicholingvisztika, stilisztika
Kulcsszavak: munkamemória, nyelv, demencia, narratívaprodukció,
narratívaértés*

Hogyan segítheti a nyelvészet az orvostudományt? Milyen összefüggés van nyelv és memóriaműködés között? Nyomon lehet-e követni az emlékezés, észlelés képességének hanyatlását nyelvi vizsgálatokkal? Lehetséges a nyelv általi rehabilitáció?

A nyelvi zavarok elemzése elősegítheti a kognitív deficitek vizsgálatát, a demencia összetett folyamatának diagnosztizálását. Kevés olyan kutatás létezik, amely kifejezetten demenciában vizsgálná nyelv és emlékezet összefüggését. Jelen dolgozat a demenciával élők beszédét tartalmi szempontból elemzi, más megközelítésből a korábban főként fonológiai szempontból történő kutatásokhoz képest. Nyelvtani, szemantikai és pragmatikai szempontból tanulmányozza a vizsgálati személyek irányított spontán beszédét, amit sztenderd memóriatesztek eredményei egészítenek ki. A vizsgálati személyeknél a narratívaprodukció és narratívaértés a kontrollszemélyek válaszaikhoz képest (1) részletszegényebb, (2) válaszaik rövidebbek, (3) kevesebb a számszerűsíthető tartalmas szó. SzövegviSSzamondásukat (4) főként pragmatikai jelölők és (5) metapragmatikai reflexiók jellemzik. A dolgozat tartalmi megfigyelései a demencia folyamatainak részletesebb megértésében, a klinikai szakemberek munkájának segítésében, és akár önsegítő emlékezési technikák kialakításában is hasznosíthatóak lehetnek.

A dolgozat továbbgondolásaként egy lehetséges, mnemotechnikára vonatkozó feladat kerül bemutatásra. A Furnished Room Test (FRT) az idegennyelv-tanulás, a narratívaprodukció és a megnevezési képesség össz-

szefüggését elemzi. Az FRT egy olyan vonalrajz, ami lehetővé teszi a személyesség, a szubjektív reflexió megjelenését a narratíva létrehozásakor. Azt vizsgálja, hogy az idegennyelv-használat mennyiben segíti a szóelőhívást, a narratívaprodukciót. Az FRT olyan tesztjavaslat, ami önsegítő stratégiák kialakítását segítheti, valamint a személyesség révén, emlékek és nyelvi elemek együttes előhívását valósíthatja meg.

Garai Luca

A /nt/ hangkapcsolat legyintése az amerikai angol nyelvben

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

PhD-hallgató

Témavezető: Dr. Markó Alexandra, egyetemi docens

OTDK konferencia-tagozat: Angol nyelvészet

Kulcsszavak: fonetika, leníció, nazálisok

A flapping ('legyintés, lebbentés') egy leníciós (gyengítő) folyamat, mely az (amerikai) angolban elsősorban a szonoránsok között megjelenő alveoláris zárhangokra irányul, pl. a *shouting* szóban a /t/-t rövidebben és zöngésítve ejtik, [ʃaʊɪŋ]. A mássalhangzók legyintés eredményeként létrejövő és nem legyintett realizációi közt a korábbi kutatások alapján elsősorban időtartambeli különbség figyelhető meg, a legyintett mássalhangzók általánosságban 10 és 40 ms közti időtartamúak. Az évtizedek során a jelenség kiterjedt az interszonoráns nazálisokra és a nazális-zárhang kapcsolatokra is, így homofóniát eredményezve az olyan szópárokból, mint a *winner-winter* [wɪɹə-]. A legyintésre vonatkozó korábbi empirikus kutatások többsége azonban a zárhangok legyintőváltozatára helyezte a hangsúlyt, kiaknáztatlanul hagyva a nazálisokat érintő legyintés kialakulásának és előfordulásának tényezőit, valamint akusztikai jellemzőit. Kutatásomban a legyintés jelenség nazálisokra és nazális-zárhang kapcsolatokra gyakorolt hatását vizsgálom empirikus módszerekkel, spektrális elemzést alkalmazva az említett hangok egyes realizációinak akusztikai jegyek mentén történő összehasonlítására. Három hipotézis merült fel a szakirodalom és a korábbi kutatási eredmények alapján ebben a témakörben:

1. a nagyobb gyakoriságú szavakban nagyobb valószínűséggel legyintik a beszélők az /nt/ hangkapcsolatot;
2. a férfiak nagyobb valószínűséggel legyintik az /nt/ kapcsolatot, mint a nők;
3. a gyorsabb beszédtempó növeli az /nt/ legyintésének valószínűségét.

A mintagyűjtés során összesen 200 előfordulást rögzítettem hasonló fonetikai környezetben előforduló /nt/ kapcsolatokat tartalmazó szavakból (*counting, mounting, accounting, amounting*). Forrásnak észak-amerikai

beszélők (kvázi)spontán beszédét tartalmazó *YouTube*-videókat használtam. A mintákat ezután a *Praat* fonetikai elemzőprogram segítségével szegmentáltam, kinyerve az /nt/ kapcsolat (legyintve vagy nem legyintve) artikulált időtartamát, valamint a szó időtartamát. Az elemzés fennmaradó részét a *Python* keretei közt végeztem, leíró statisztikai módszerek és logisztikus regressziós modellek alkalmazásával. A szógyakorisággal történő összevetéshez a *The Corpus of Contemporary American English* korpuszban végzett keresés eredményeit, valamint a becsült *Google* keresési eredmények számát használtam.

Az első hipotézist, miszerint a nagyobb szógyakoriság valószínűbbé teszi a legyintést az adott szóban, alátámasztották az eredmények. A második állítást szintén alátámasztották a kinyert adatok, vagyis a férfi beszélők nagyobb valószínűséggel legyintették az /nt/ kapcsolatokat a nőknél, azonban a minta méretének limitáltsága, valamint az egyenlőtlen nemi arányok nem teszik lehetővé az erősen megalapozott következtetések levonását. A mássalhangzó-időtartam és a szó időtartamának összevetése alátámasztotta a harmadik hipotézist, tehát minél gyorsabban artikulálta az adott beszélő a szót, annál valószínűbb volt, hogy legyinti benne az /nt/ hangkapcsolatot.

Hargitai Lili

V1-szerkezet a holland feltételes módban

*Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Néderlandisztika BA, 3. évfolyam.*

Témavezető: Albertné Dr. Balácsi Júlia, egyetemi docens

OTDK konferencia-tagozat: Germanisztika és néderlandisztika

Kulcsszavak: holland, nyelvészet, feltételes mód, szórend

A holland nyelvet más germán nyelvekhez hasonlóan a V2 (SVO)-szórend jellemzi leginkább, vagyis a ragozott ige kijelentő módban legtöbbször a mondat második helyén áll. Ennek ellenére különleges esetekben megjelölhet a V1-szórend is, azaz amikor az ige első helyre kerül.

Kutatásomban feltételes módú, V1-szórendű szerkezeteket vizsgáltam. Mindkét általam vizsgált jelenség aktuális, az egyiket 1988-ban fedezték fel, és azóta nyer egyre nagyobb teret, rendkívül fontos változásokat hozva a holland feltételes módú mondatok szórendjében. A korábban agrammatikusnak titulált, úgynevezett Croma-mondatok szórendje válik ugyanis egyre inkább a beszélt és írott nyelv természetes részévé. A Croma-mondatokban a feltételes mondat mindkét tagmondata inverzióval kezdődik, azaz V1-sorrend lép fel. 1997-ben ez a mondatípus az „agrammatikus” helyett az „informális” címkét kapta a holland grammatikai szabályzatokban, azonban a mai nyelvhasználatot vizsgálva nagyon úgy tűnik, hogy ez a jelző sem állja már meg a helyét. Kutatásom egyik része tehát arra irányul, hogy 1988 óta mennyire terjedt el a Croma-jelenség a hollandiai és flamand hollandban, az írott és a beszélt nyelvben. Előbbit korpuszelemzés, utóbbit kérdőívvezetés módszerével vizsgáltam.

A másik V1-szerkezettel foglalkozó kérdéskör két holland segédige mondat eleji használatára irányul feltételes módban: a *mochten*-t és a tipikusan belgiuminak nevezett körülbelüli megfelelőjét, a *moesten*-t vettem össze a kérdőívemre érkezett válaszok alapján. A releváns és kiemelkedő szakirodalom alapján több kutatási kérdést és hipotézist állítottam fel. Feltételeztem, hogy a *mochten* a hollandiai, míg a *moesten* a flamand nyelvváltozatban lesz szélesebb körben elfogadott és alkalmazott. Ez a hipotézis nem igazolódott, ugyanis mindkét segédige a flamand beszélők körében volt népszerűbb.

Emellett azt vizsgáltam, hogy a *mochten* és *moesten* használata között valóban fellépnek-e a korábbi szakirodalom által említett éles pragmatikai-funkcióbeli különbségek. A témában íródott tanulmányok ugyanis a területi eltérések mellett éles használatbeli különbségekre hívják fel a figyelmet, amelyet az általam végzett kérdőíves kutatás azonban nem támaszt alá.

Mind a korpuszkutatás, mind a kérdőív eredménye a két V₁-szerkezetes jelenség térnyerését igazolja elsősorban a belgiumi holland nyelvátváltásban, részben ellentmondva ezzel a korábbi szakirodalomnak, és igazolva azon hipotéziseket, melyek a jelenségek elterjedését jósolták, jósolták. Az általam vizsgált nyelvi változásokat a V₁-szórend mellett hiperkorrekciós jelenségek is összeköthetik, melyet a dolgozatom szintén részletez.

Összességében tehát kutatásom egyfajta pillanatképet nyújt két holland nyelvi változás jelenlegi állapotáról, és új eredményekkel szolgál a mai holland-flamand nyelv szintaxisának változása tekintetében.

Hegedűs Zsuzsa

A tipológián túl. A Hunyadihalom-kultúra kerámiaanyagának funkcionális elemzése

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

PhD-hallgató

Témavezető: Dr. Siklósi Zsuzsanna, egyetemi adjunktus

OTDK konferencia-tagozat: Óskori, népvándorláskori és középkori régészet

Kulcsszavak: középső rézkor, Hunyadihalom-kultúra, kerámiafeldolgozás, statisztikai elemzés, funkcionális rekonstrukció

Nem csupán a középső rézkori Hunyadihalom-kultúrára (4000–3500 calBC) jellemző, hanem az egész őskorban általánosan elmondható, hogy a telepásatások kerámiaanyagának feldolgozása komoly kihívást jelent, elsősorban az erős töredezettség miatt. A hagyományos, tipológiai megközelítés kevés sikert hozhat ezen anyagoknál, hiszen a töredékek igen kis százalékanak rekonstruálható a profilja. Ráadásul nem is számolhatunk azzal, hogy az elsősorban rendszerezést, térben és időben történő áttekintést elősegítő csoportosítások ténylegesen lefedik az egykori valóságot. Kutatásomban ezért egy olyan módszer kialakítására törekedtem, mely egyrészt alkalmas a töredékes anyagok értelmezésére, másrészt pedig olyan kategóriákat vázol fel, melyek a funkciók rekonstrukcióján keresztül bemutatják, milyen tényleges szerepet tölthettek be az edények az egykori közösségek életében.

A részletes adatfelvételen alapuló, metrikus és leíró adatok elemzését ötvöző, statisztikai eszközöket – elsősorban klaszterelemzést (k-közép klaszterezést és hierarchikus klaszterezést) és főkomponens elemzést (PCA), esetenként többváltozós korrespondencia analízist (MCA) – felhasználó módszer kidolgozása több lépésben történt. Elsőként Tiszalúc-Sarkadpuszta, a Hunyadihalom-kultúra ikonikus lelőhelyének anyagát vizsgáltam. Innen ismerjük a kultúra legteljesebb kerámiakészletét, a teljes és kiegészíthető edények viszonylag magas aránya lehetőséget adott arra, hogy a módszer részletei kidolgozásra kerüljenek. Ezt követően Gelej-Huszt-Árkay dűlő több, mint 4000 töredékét vontam be a vizsgálatba. A megközelítés az erősen töredékes anyag esetében is alkalmazható volt,

azonosíthatóvá és értelmezhetővé váltak a sokszor igen kisméretű töredékek is. A metrikus és leíró adatok elemzésén keresztül felvázolható csoportok pedig tényleges funkcionális kategóriákként váltak értelmezhetővé.

A két lelőhely vizsgálata során bebizonyosodott, hogy a komplex, több lépéses statisztikai módszer nemcsak a szakirodalomban megjelenő nagy funkcionális hármas darabjait (tároló-, főző-, tálalóedényeket) különíti el, hanem a finomabb eltérések, alcsoportok körvonalazására is alkalmas. Ezek az egységek, azaz edénytípusok, a vizsgálati eredmények mentén jellemezhetővé váltak. A hagyományos tipológiai kereteken túllépve a szemléletmód alkalmas arra, hogy nagy mennyiségű, töredékes kerámiaanyagot hatékonyan kezeljen, az elemzéséből pedig olyan komplex információkat nyerjen ki, ami közelebb viheti a kutatást a tényleges tárgyfunkciók feltáráshoz. A módszer nem csak a rézkori telepátasítások, de más korszakok problémás, nehezebben feldolgozható anyagainak vizsgálatára is alkalmas lehet.

Horváth Eszter

A kevesebb néha több (fejtörést okoz a fordítónak). A mikrofikció műfaji sajátosságaiból eredő fordítási problémák vizsgálata spanyol–magyar és spanyol–angol nyelvirányban

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Fordító és tolmács MA

Témavezető: Dr. Bakucz Dóra, egyetemi docens

OTDK konferencia-tagozat: Fordítástudomány

Kulcsszavak: latin-amerikai mikrofikció, nyelvi fordíthatatlanság, kulturális fordíthatatlanság

Kis terjedelem, de annál nagyobb hatás: talán így lehetne a legtömörebben jellemezni a mikrofikció (Örkény István egyperceseihez hasonlítható) műfaját. A rövidség érdekében a szövegek hiányos jelleget öltenek, és sokszor csak az olvasó ismeretei által egészülnek ki. A hatáskeltés céljából pedig nyelvi játékok és váratlan fordulatok kápráztatják el a gyanútlan olvasót. S míg a kritika egyszerre tartja a műfajt elitistának és komolytalannak, aki megpróbálja másik nyelvre átültetni ezeket a szövegeket, az nem is olyan ritkán egy harmadik jelzőt érez a leginkább igaznak: *lefordíthatatlan*.

A dolgozatban a mikrofikció műfaji sajátosságaiból eredő fordítási kérdéseket tanulmányozom. A kiindulási pontot egy műfordítói szeminárium tapasztalatai jelentik, ahol főként latin-amerikai szerzők (spanyol nyelvű) szövegeivel foglalkozunk. A magyarra fordítás során felmerült problémák rendszerezése mellett azt is vizsgálom, hogy az adott nehézségek az angolra fordításkor is hasonló mértékben jelennek-e meg – ehhez meglévő angol fordítások és saját fordítói kísérletek szolgálnak alapul.

A műfaj – fordítói szempontból – releváns sajátosságainak ismertetése után először a nyelvi és kulturális fordíthatatlanság témakörével foglalkozom (előbbiben főként a nyelvi játékok, utóbbiban a célnyelvi olvasó számára idegen, mégis hangsúlyosan szereplő kulturális elemek jelentenek nehézséget). Ezt követően bemutatom a szövegek értelmezése által támasztott kihívásokat, valamint vizsgálom, hogy a műfajra jellemző precíz szóhasználat milyen további problémákat vet fel. Végezetül az elsőre lefor-

díthatatlannak tűnő szójátékok és intertextuális utalások fordítására mutatnak be lehetséges stratégiákat – melyek egyrészt érzékeltetik, hogy a fordíthatatlanság mértéke a kreativitás és különféle tényezők függvénye, másrészt reményt adnak arra, hogy egy nap a magyar olvasó is anyanyelvén veheti kézbe a kortárs latin-amerikai szerzők bravúros szövegeit.¹

¹ A szemináriumon készült fordítások megtekinthetők a mikrofikciok.com oldalon.

Makai Nina

Fudō myōō ábrázolása a heian-kori japán források tükrében

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Keleti nyelvek és kultúrák (japán szakirány), 3. évfolyam

Témavezető: Dr. Kiss Mónika, egyetemi tanársegéd

OTDK konferencia-tagozat: Orientalisztika II.

Kulcsszavak: Fudō, Kūkai, Heian-kor, buddhizmus, bölcsességkirály

Az ezoterikus buddhizmus mint különálló buddhista irányzat a Heian-korban 平安時代 (794–1185) alakult ki Japánban. Ez Saichō 最澄 (767 – 822); és Kūkai 空海 (774 – 835) szerzetesek nevéhez fűződik, akik a két nagy ezoterikus iskola, a Tendai 天台; és a Shingon 真言 megalkotói voltak. Ebben a korban több szerzetes, köztük a fent említett Saichō és Kūkai is Kínában folytatott buddhista tanulmányokat, ahonnan rengeteg új szöveggel és ábrázolással tértek vissza Japánba. Ennek is köszönhető, hogy egyes istenségek nagyobb szerepet kaptak a japán buddhista panteonban és az is, hogy új istenségek és istenségcsoportok kerültek át a szigetországba.

A Shingon irányzathoz fűződik a korban a létrejött godaison 五大尊 (vagy godaimyōō 五大明王), vagyis az öt nagy bölcsességkirály kultusza. Fudō Myōō 不動明王 is ennek az istenségcsoportnak a tagja. Bár Fudō eleinte csak mint a csoport egyik tagja jelent meg a leírásokban és az ábrázolásokon, az időszakban hamar kiemelt szerepet kapott, és a csoport központi alakjaként kezdett megjelenni.

Fudō myōō a japán ezoterikus buddhizmus egyik legközismertebb alakjává vált, annak ellenére, hogy nem buddha vagy bódhiszattva. Erre bizonyíték többek között az is, hogy ő vált sok ezoterikus rituálé központi alakjává (honzon 本尊), mivel a rituálék alapjául Fudō-központú szövegeket használtak fel. Ilyen rituálék például a Goma szertartás 護摩法, valamint a Kūkai nevéhez kapcsolódó Goshichinichi mishuhō 後七日御修法 szertartás is.

Fudō ábrázolásait tekintve is nagyon érdekes figura, mivel megjelenítéseiben igen kevés eltérés figyelhető meg. A rá igaz sztoikusság és haragos megjelenés, valamint a testét körbeölelő lángcsóvák és a kezeiben tartott

kard és kötél a mai napig könnyen felismerhető attribútumai. Az ábrázolásainak bemutatásához az eredeti *kanbun*-ben 漢文 íródott szövegeket fordítottam le, hogy minél pontosabb képet fessek Fudō 12. századi megjelenéséről.

De vajon ki is pontosan Fudō myōō és hogyan jelenik meg a Heian-korban? Vajon mi lehetett az oka, hogy ilyen kiemelt szerepet kapott az ezoterikus buddhista rituálékban? Az előadásommal az a célom, hogy a heian-kori forrásokat felhasználva bemutassam, hogy Fudō myōō miként jelent meg a kor japán ezoterikus buddhizmusában, és milyen szerepekkel ruházták fel. Ezen kívül Fudō ábrázolásain keresztül igyekszem bemutatni, hogy milyen eltérések jöttek létre a bölcsességkirály megjelenítésében a különböző források és a szerepeinek alapján. Emellett történelmi háttérként bemutatom az ezoterikus buddhizmus megjelenésének körülményeit Japánban, valamint a fontosabb Fudō-hoz kapcsolódó rituálékat is.

Ozsváth Eszter Judit

Utcaművészen aludni. Hajléktalanság, performativitás
és testábrázolás a kortárs észak-amerikai street art világában

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

PhD-hallgató

Témavezető: Dr. Moise Gabriella, egyetemi adjunktus

OTDK konferencia-tagozat: Vizuális kultúra

*Kulcsszavak: utcaművészet, performativitás, testábrázolás,
hajléktalanság, Észak-Amerika*

Dolgozatom célja a késő-kapitalista észak-amerikai nagyvárosok hajléktalanságát tematizáló kortárs utcaművészeti alkotások vizsgálata. Kutatásomban a street art társadalomra gyakorolt hatását tárom fel, aktivista, emancipatív, illetve performatív művészeti gyakorlatként értelmezve a jelenséget. Átfogóan elemzem a különböző amerikai nagyvárosok utcaművészeinek hajléktalanábrázolásait (hasonló európai kezdeményezésekkel, projektekkel összevetve azokat), arra is kitérve, hogy hogyan válhat a hajléktalan utcaművészeti reprezentációja – a sztereotipizálást tudatosan kerülve – a társadalom peremére szorult, helyenként ugyanakkor alkotóként vagy közreműködőként jelen lévő szubjektum újradefiniálásának egyik lehetséges eszközévé. Mindezek mellett nyomon követem, miként és milyen mértékben változhat meg a közterület jelentése, illetve a szemlélőnek, az „utca emberének” e jelenséghez való viszonyulása, ha a társadalmilag kirekesztett magánterületként, saját céljaira használja az utcák (egyébként igen sok esetben magánkézen lévő) tereit. Egyes alkotások szerves részét képezi a hajléktalan maga (ilyen például a 2013-ban Los Angelesben indított *Living Art Project*), kinek jelenvalósága egyszerre teszi láthatóbbá a hajléktalan társadalmi kirekesztettségét, megfosztottságát, és ruházza fel politikummal, többletjelentéssel az adott művet. A dolgozatban bemutatott utcaművészeti munkák helyspecifikussága mellett a vizsgált területen dolgozó, művével vagy műveivel társadalmilag felelősséget vállaló alkotó (például Skid Robot, Michael Aaron Williams, David Shillinglaw vagy Banksy) helyi kötődését, érdekelttségét szintén vizsgálom. Térelméleti és fenomenológiai megközelítésű dolgozatom elméleti alapját többek között

Sharon Zukin *The Cultures of Cities* (1995), Nick Crossley *Intersubjectivity: The Fabric of Social Becoming* (1996), Judith Butler és Athena Athanasiou *Dispossession: The Performative in the Political* (2013), valamint Bagi Zsolt *Az esztétikai hatalom elmélete: Kulturális felszabadítás egy újbarokk korban* (2017) című kötetei adják.

Sarnyai Vivien

Szent István veszprémi püspökségnek kiállított adománylevele
mint nyelvtörténeti forrás

*Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Magyar–latin osztatlan tanári képzés, 6. évfolyam
Témavezetők: Prof. Dr. Juhász Dezső, egyetemi tanár
és Dr. Szentgyörgyi Rudolf, egyetemi adjunktus
OTDK konferencia-tagozat: Nyelvtörténet és névtan
Kulcsszavak: interpoláció; oklevél; Szent István; rekonstrukció;
Veszprémi püspökség adománylevele; nyelvtörténet*

A korai ómagyar korban a nyelvemlékek (esetünkben oklevelek) jelentős része átíratban, hamisítványban vagy interpolációban maradt ránk. Interpolált okleveleink hosszú időn át a nyelvtörténészek érdeklődésének periferiájára szorultak, az átírt, gyakran hamisított mivoltuk okán a kutatók sokáig mellőzték ezeket, ezért e korszak igen adathiányosnak tekinthető. Szent István oklevelei ennek alapján eddig nem lettek nyelvtörténeti szempontból feldolgozva. 2015-ben Szőke Melinda kidolgozott egy olyan módszert, aminek alkalmazásával az interpolációban ránk maradt oklevelek is integrálhatók a nyelvtörténeti kutatásokba. E módszer keretei között egymás mellé állítjuk a kiválasztott oklevél összes interpolációját, majd ezeknek minden szórványát összehasonlítjuk különböző nyelvtörténeti szempontok alapján. Így lefejtethetjük egymásról az átírt oklevelek különböző kronológiai rétegeit, azaz meg tudjuk határozni, hogy mely szórványok mely korszakhoz köthetők. Kellő óvatossággal, és abban az esetben, ha a módszert a korai ómagyar kor problémáihoz finomítjuk, akkor Szent István okleveleinek szórványairól is megállapíthatjuk, hogy melyek köthetők valóban ehhez a korhoz. Jelen kutatásban Szent István veszprémi püspökségnek kiállított adománylevelével foglalkozom.

A veszprémi püspökség adománylevelének nyelvtörténeti vizsgálata során célom, hogy Szőke Melinda módszeréből kiindulva elkülönítsem az átíratok különböző kronológiai rétegeit, hogy ennek alapján meghatározam, hogy mely átíratok szórványai köthetők Szent István korához. (A kronológiai rétegek meghatározásában több szempont segít: pl. a helyesírás-

történet, az etimológiai ismeretek, morfológiai ismeretek és más, korabeli nyelvi adatokkal való összevetés.) Célom, hogy az elemzéssel bővítsem a korai ómagyar kor hangkészletéről, morfológiájáról, helyesírásáról való ismereteinket, valamint hogy a különböző interpolációkhoz köthető nyelvtörténeti korokhoz is hasonló adalékokkal szolgáljak. A kronológiai meghatározás után az eredetinek minősített szórványalakokat nyelvtörténeti elemzések alá vetem: hangtani és hangtörténeti következtetéseket vonok le, morfológiai elemzést végzek, helyesírás-történeti következtetéseket vonok le, emellett egy új nyelvtörténeti szempont alapján is megvizsgálom az oklevelet: a szórványok szövegbe illesztésének módját is elemzem. Legfőbb célom, hogy ezzel a komplex kutatással megtegyem az első lépést a Szent István király által kiadott oklevelek feldolgozása felé.

Szánthó Zsuzsa

Megakadásjelenségek idegen nyelvi szorongással küzdő spanyol nyelvtanulók spontán beszédében. Többet „őzünk”, ha szorongunk?

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Spanyol MA, 1. évfolyam

Témavezetők: Baditzné Dr. Pálvölgyi Kata és Dr. Deme Andrea,
egyetemi adjunktusok

OTDK konferencia-tagozat: Romanisztika tagozat

Kulcsszavak: idegen nyelvi szorongás, spontán beszéd,
megakadásjelenségek, anyanyelvi transzfer, nyelvi hátrány

A kutatásomban az idegen nyelven való megszólalás helyzetében szorongó és nem szorongó magyar anyanyelvű spanyol nyelvtanulók spontán beszédjellemzőit hasonlítottam össze. A gyakorisági és temporális elemzések eredményei azt mutatták meg, hogy az idegen nyelvi szorongással küzdő nyelvtanulók spontán beszédének jellemzői megakadásjelenségek tekintetében jellegzetesen eltértek a nem szorongó nyelvtanulókra jellemzőktől. Az eltérés a kitöltött szünet, azon belül pedig a hezitálások gyakoriságában mutatkozott meg, különös tekintettel a svához ([ə]) hasonló hanggal kitöltött szünetre („őzés”): a szorongók spontán beszédükben gyakrabban, percenként 10,8 alkalommal, míg a nem szorongók percenként 1,3 alkalommal produkálták azt. Az eredményekből az is kiderült, hogy az idegen nyelven szorongók spontán beszédéből teljességgel hiányzott a hezitálás spanyol nyelvű leggyakoribb megvalósulási formája, az [e:] hanggal kitöltött szünet („ézés”). Mivel a szorongók által az e helyett használt semleges magánhangzó („őzés”) a spanyol nyelvben nemcsak, hogy idegenül hat, hanem rossz értékítélettel is társul, a vizsgálat eredményeiből arra következtethetünk, hogy az idegen nyelvi szorongás nyelvi hátrányhoz vezethet.

Szeteli Anna

Vélemények, következtetés és közvetlen tapasztalat. Beszélői „viszsaélések” a *szerintem* kifejezés tükrében

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Biológia–német osztatlan tanári képzés, 4. évfolyam

Témavezető: Prof. Dr. Alberti Gábor, egyetemi tanár

OTDK konferencia-tagozat: Általános, leíró és generatív nyelvészet

Kulcsszavak: evidencialitás, episztemikus modalitás,

formális pragmaszemantika, hazugság, udvariasság

Előadásom témája a *szerintem* kifejezés szerepe egyrészt olyan diskurzusban, amelyben a mondat tartalmának a kívülvilágban ellenőrizhető igazságértéke van (pl.: „Szerintem Péter hazaköltözött.”), azaz a feladó alapvetően az evidencia forrásának, bizonyossági fokának megjelölésére használja a kifejezést. Másrészt abban az esetben, amikor a *szerint* diskurzusjelölő a beszédaktusban egy vélemény közlését kíséri, illetve tanácsos lenne kísérnie azt: „Szerintem Mari szép.” A forrás és a megnyilatkozási attitűd precíz jelölése biztosítja, hogy a beszélő éppen annyira legyen számon kérhető vélekedéseiért, amennyire azok mellett elkötelezi magát.

De mi a helyzet, ha a beszélő valódi hozzáállása a mondat tartalmához más, mint amit a közlése sugall? A cél formális keretben megragadni az ahhoz hasonló jelenségeket, mint hogy a „Szerintem Péter hazaköltözött” mondat feladója csakis abban az esetben öltötte fel magára jogosan feladói szerepét, amennyiben nincs biztos tudása Péter hazaköltözésével kapcsolatban. Az evidencialitás és a véleménykifejezés mellett a diskurzusjelölő használatát különböző udvariassági stratégiák is áthatják.

A formális pragmaszemantikai keretben történő elemzés mellett előadásomban bemutatom egy 79 adatközlőt bevonó kérdőívezés eredményeit is, melyben a diskurzusjelölőt más episztemikus jelölőkkel és evidenciajelölőkkel együtt vizsgálom olyan változatos szituációkban, mint udvariassági helyzetek, hazugság, blöff, tanácsadás, illetve tudás forrásának megjelölését megkívánó helyzetek. A *szerintem* kifejezést ezáltal helyeztem el a magyar evidencialitásjelölők és episztemikusmodalitás-jelölők rendszerében.

